

Чинне ювенальне законодавство України покладає на Верховну Раду України визначення основних засад ювенальної політики, на Кабінет Міністрів України – проведення державної ювенальної політики. Система та повноваження органів, служб, установ, організацій, які забезпечують виконання ювенальної політики та реалізацію приписів ювенального права визначена Законом України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» і включає: спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади у справах сім'ї, дітей та молоді, уповноважений орган влади Автономної Республіки Крим у справах сім'ї, дітей та молоді, служби у справах дітей обласних, Київської та Севастопольської міських, районних державних адміністрацій, виконавчих органів міських і районних у містах рад, кримінальну міліцію у справах дітей органів внутрішніх справ, приймальники-розподільники для дітей органів внутрішніх справ; школи соціальної реабілітації та професійні училища соціальної реабілітації органів освіти; центри медико-соціальної реабілітації дітей закладів охорони здоров'я; спеціальні виховні установи Державного департаменту України з питань виконання покарань; притулки для дітей; центри соціально-психологічної реабілітації дітей; соціально-реабілітаційні центри (дитячі містечка).

Прокуратура України, у випадках, визначених законом, іменем держави представляє в суді інтереси дитини. Відповідно до наказу Генерального прокурора України № 6/Ігн від 15 квітня 2004 р. нагляд за додержанням законів, спрямованих на захист прав і свобод неповнолітніх, визначений як один з пріоритетів в діяльності прокуратури України.

Рецепція норм римського права простежується в інститутах захисту законних інтересів зачатої дитини та аліментів для утримання дитини, в особливостях юридичної відповідальності неповнолітніх.

Кучинська О. П.

*Національна школа суддів України, проректор,
кандидат юридичних наук, професор*

ПРИНЦИП СВОБОДИ ТА ОСОБИСТОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ ЛЮДИНИ

Міжнародна спільнота приділяє значної уваги питанням нормативного закріплення принципу свободи та особистої недоторканності. В міжнародно-правових актах в надзвичайно деталізованій формі встановлені стандарти дотримання зазначеного принципу правоохоронними органами, умови правомірності обмеження свободи та особистої недоторканності людини, гарантії захисту прав та законних інтересів особи, свободу або недоторканність якої було обмежено у ході кримінального провадження.

В Загальній декларації прав людини на аксіологічному рівні закріплено правило, відповідно до якого ніхто не може зазнавати безпідставного арешту, затримання або вигнання (ст.9). Стаття 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, декларуючи право кожного на свободу та особисту недоторканність, встановлює перелік випадків, за яких вказане право може бути обмежене: а) законне ув'язнення особи після

засудження її компетентним судом; б) законний арешт або затримання особи за невиконання законного припису суду або для забезпечення виконання будь-якого обов'язку, встановленого законом; с) законний арешт або затримання особи, здійснене з метою допровадження її до компетентного судового органу за наявності обґрунтованої підозри у вчиненні нею правопорушення або якщо обґрунтовано вважається необхідним запобігти вчиненню нею правопорушення чи її втечі після його вчинення; d) затримання неповнолітнього на підставі законного рішення з метою застосування наглядових заходів виховного характеру або законне затримання неповнолітнього з метою допровадження його до компетентного органу; e) законне затримання осіб для запобігання поширенню інфекційних захворювань, законне затримання психічнохворих, алкоголіків або наркоманів чи бродяг; f) законний арешт або затримання особи з метою запобігання її недозволеному в'їзду в країну чи особи, щодо якої провадиться процедура депортації або екстрадиції.

Поряд з Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод принцип свободи та особистої недоторканності отримав своє закріплення і в Міжнародному пакті про громадянські і політичні права.

Конституція України визнає недоторканність людини найвищою соціальною цінністю. Гарантуючи зазначене право, Основний закон у ст.13 визначає вихідні положення для формування та функціонування кримінально-процесуальних інститутів, пов'язаних із обмеженням свободи та особистої недоторканності особи:

- ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом;
- у разі нагальної необхідності запобігти злочинові чи його перепинити уповноважені на те законом органи можуть застосувати тримання особи під вартою як тимчасовий запобіжний захід, обґрунтованість якого протягом сімдесяти двох годин має бути перевірена судом; затримана особа негайно звільняється, якщо протягом сімдесяти двох годин з моменту затримання їй не вручено вмотивованого рішення суду про тримання під вартою;
- кожному заарештованому чи затриманому має бути невідкладно повідомлено про мотиви арешту чи затримання, роз'яснено його права та надано можливість з моменту затримання захищати себе особисто та користуватися правовою допомогою захисника;
- кожний затриманий має право у будь-який час оскаржити в суді своє затримання;
- про арешт або затримання людини має бути негайно повідомлено родичів заарештованого чи затримано.

Важливим кроком у законодавчому закріпленні принципу свободи та особистої недоторканності може стати прийняття нового Кримінального процесуального кодексу України, поданого Президентом України до Верховної Ради. Стаття 13 проекту КПК України дещо розширила сферу дії зазначеного принципу: «Під час кримінального провадження особа може триматися під вартою, бути затриманою або обмеженою в праві на вільне пересування в інший спосіб через підозру або обвинувачення у вчиненні кримінального правопорушення лише на підставах та у порядку, передбаченому цим Кодексом».

Як бачимо, в наведених нормативних конструкціях, присвячених розглядуваному принципу, акцент робиться на детальну регламентацію застосування «крайніх» форм обмеження свободи та особистої недоторканності людини у кримінальному судочинстві: затримання та взяття під варту. В наслідок цього в юридичній літературі набула поширення думка, відповідно до якої зміст принципу свободи та особистої недоторканності людини у кримінальному судочинстві зводиться до положення, згідно з яким ніхто при провадженні у кримінальній справі не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах і в порядку, встановлених законом.

На нашу думку, подібне тлумачення принципу свободи та особистої недоторканності значно звужує його змістовне наповнення. Основою визначення сутнісного змісту вказаного принципу повинно стати правильне розуміння категорій «свобода та особиста недоторканності».

Узагальнюючи наведені наукові позиції, слід зазначити наступне. Принцип свободи та особистої недоторканності людини є широким за своїм змістом правовим положенням, яке у сфері кримінального судочинства відображає відносини між державними органами і посадовими особами, що здійснюють кримінальне провадження, з одного боку, та учасниками такого провадження – з іншого, при яких у останніх, не залежно від процесуального статусу, існує реальна можливість:

- а) вільного вибору форм поведінки в межах чинного законодавства;
- б) бути захищеною від будь-яких незаконних обмежень її індивідуальної свободи, фізичної та психічної недоторканності;
- в) користуватися правом державного захисту у разі виникнення незаконних посягань на свободу та особисту недоторканність.

Зазначені вище положення, на нашу думку, можуть бути покладені в основу нормативного закріплення принципу свободи та особистої недоторканності людини в кримінально-процесуальному законодавстві.

Юрчишин В. Д.

Івано-Франківський факультет

Національного університету «Одеська юридична академія»,

кандидат юридичних наук, доцент,

завідувач кафедри теорії та історії держави і права

РІШЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ ЯК ДЖЕРЕЛО ПРАВА В НАЦІОНАЛЬНІЙ ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ: КОЛІЗІЇ, НЕДОЛІКИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

1. Проблема формування джерел права у національній правовій системі вважається однією з найбільш гострих і дискусійних в юридичній науці. Питання про те, що слід вважати джерелом права, який вигляд повинна мати ієрархічна структура джерел права, мають важливе не тільки теоретичне, але й практичне значення, оскільки вони виступа-